
PAVLE UČAKAR

Vtisi s knjižnega sejma v Bologni

Na sejmu v Bologni sem bil kar dvainštiridesetkrat, prav vsako leto svoje kariere do izbruha koronavirusa. Ta me je odnesel v pokoj in tri leta se ga nisem udeležil, letos pa sem se na sejem spet odpravil.

Ne vem, ali sem sploh prava oseba za pisanje o novostih bolonjskega sejma – iz preprostega razloga: tam sem bil takorekoč doma, videl sem toliko različnih ilustratorskih umetnin in “umetnin”, da me prav nič več ne more presenetiti. Poleg tega z leti ugotoviš, da v resnici ni prav veliko novega. Na glavni razstavi lahko spremljaš predvsem, kako se menjajo člani žirije, ki na razstavo uvrstijo (ali pa ne) določene avtorske pristope in sloge, da ne rečem trende. Lahko opazuješ včasih prav čudne uvrstitve avtorjev, ki jih sam ne bi nikoli postavil na tako prestižno razstavo. Dobro, lahko bi rekli, da so okusi različni, ampak ko se poklicno in strokovno ukvarjaš s področjem ilustracije ali otroške literature nasploh, potem “nimaš pravice” do lastnega okusa, moraš ga pustiti doma in uporabljati le čimbolj jasne argumente. To, da ti je nekaj všeč ali ne, nikoli ni argument.

Spominjam se situacije pred kakšnimi dvajsetimi leti, ko so se na razstavo množično uvrščali avtorji z otročjo “amatersko” podobo. Kot da bi gledal razstavo otroških risbic iz vrta. Ali pa drugič, naval azijskih ilustratorjev, kjer so bili le posamezni vredni uvrstitve na razstavo. Pri tem si nisem mogel pojasniti, ali gre za tiho tlakovanje trgovskih trendov, močnih sponzorskih prilivov organizatorjem ali kaj še bolj banalnega.

V tem smislu sem gledal tudi letošnjo razstavo. Žal tudi tokrat nisem bil preveč navdušen, čeprav so vsi razstavljeni odlični umetniki. Nekje se izgublja

FOTO: JERNEJ ČAMPELJ

glavni namen otroške knjige, to je komunikacija z malim bralcem. Zdi se, da sploh ni več pomemben, da umetnice in umetniki ustvarjajo le z enim namenom, za lastno umetniško prezentacijo. Za razkazovanje "mene umetnika in mojih sposobnosti", tisti, ki ne razume, si je pa sam kriv. Mislim, da je to popolnoma napačen fokus.

Letos sem bil član žirije za nagrado H. C. Andersena za najboljše avtorje za otroško literaturo in ilustracijo. Vsaka država članica združenja IBBY je poslala svojega najboljšega predstavnika. Tam je bilo zelo jasno videti razlike med umetniki; kdo fascinira s svojimi slikarskimi in oblikovalskimi sposobnostmi in kdo se temu manj posveča (vsi, ki so sodelovali, so vrhunski umetniki, kajpada) in se bolj usmerjajo v komunikacijo z mladim bralcem.

Med razpravo žirije se je izkazalo, da smo vsi skupaj kar spregledali resnično definicijo otroške ilustracije, saj je pritisk potrebe po "inovativnih pristopih" (eden najpomembnejših kriterijev pri ocenjevanju na tem "tekmovanju") že čisto izrinil enostavnost in jasnost sporočil za otroke skozi likovni jezik.

Letošnji Andersenov nagrajenec za ilustracijo Sidney Smith je v svojih slikanih tako enostaven, da imaš občutek, kot da slika brez sleherne umetniške ambicije. Njegova edina inovacija je njegov osebni likovni jezik, ki ga govori kot v meditaciji, brez okraševanja ali kakšnih slikarskih bravur, tako kot to počnejo mojstri japonske kaligrafije. Brez slehernega popravka ali olepševanja. Popolnoma osebna, iskrena in neposredna komunikacija z malim bralcem. Rekel bi celo *ljubeča*.

Seveda je risba izjemna, slikanje pa še bolj. Med branjem ugotoviš, da so podobne polne zvokov, vonjav in napetosti. Njegove knjige so polne sinestetičnih občutij. Mojrsko upodablja neupodobljivo in govori nenapisano. Vse to pa s tako enostavnostjo, da prepriča tako moje vnuke kot mene, dedka v letih z veliko izkušnjami. To je resnično vrhunska ilustracija. In tega je na razstavi v Bologni bolj malo.

A ko opazujem mlade ilustratorje, kako v trumah prenašajo velike mape in hitijo s stojnice na stojnico ter skušajo najti svoj prostor pod soncem, se temu ne čudim. Vsak skuša preživeti kot umetnik. Pri tem so prisiljeni izumljati vedno bolj odbite sloge, da jih založniki sploh opazijo, angažirajo pa redko. Res je tudi,

FOTO: JERNEJ ČAMPELJ

da je bilo tega “tekmovanja” vedno veliko, to ni samo fenomen današnjega časa, le gostota tega dogajanja se mi zdi zdaj veliko bolj nepregledna.

Poleg tega je že kar nekaj časa na pohodu računalniška ilustracija. V smislu otroške knjige je bilo razstavljenih kar nekaj odličnih in zelo veliko slabših. Zelo hitro se namreč pojavi problem ploščatosti v čustvenem smislu. Obilje lepih podob, ki te pustijo hladnega. Kot da se je nekje izgubil človek in fine male nepopolnosti. Haptičnost – občutek materiala, poteze – je reducirana na umetno ustvarjeno projektirano taktilnost, čeprav je ta eden ključnih elementov, potrebnih za močnejše čustveno doživetje podobe.

Ena tistih vrhunskih je ilustratorka Paloma Valdivia, ki ustvarja izključno z računalnikom. Imela je svojo posebno razstavo poleg glavnega prizorišča. Njeno delo je dokaz, da je lahko računalniško narejena ilustracija tudi vrhunska in pušča čustveni odtis. Vsi “računalničarji” na razstavi so bili likovno odlični, ampak zdi se mi, da je to že bolj polje dizajna.

Veliko pozornosti je zasluženo požela letošnja častna gostja na sejmu, Slovenija, z izjemno prezentacijo, z razstavo podob in knjig slovenskih ilustratorok in ilustratorjev.

V vseh letih prisotnosti na bolonjskem sejmu še nisem videl tako ambiciozne nacionalne razstave. Z izvrstnim projektom šotora/knjižnice, na videz ogromne, vendar lahkotne s povečanimi ilustracijami poslikane katedrale. Take, ki jo na koncu zviješ v rolo in odneseš na novo prizorišče. In ta vtis je naredil atrakcijo, zaradi katere je zelo veliko obiskovalcev prišlo na razstavo in videlo slovensko kakovost ilustratorske produkcije. Poleg tega so se avtorice in avtorji angažirali in prirejali vodstva po razstavi, kar nikakor ni v navadi na teh razstavah. Pri tem so se menjavali, saj je bilo zelo veliko interesa.

Celotni ekipi, ki je sodelovala pri projektu, je treba brez dvoma čestitati za nadvse originalen, ekonomičen, učinkovit ter odlično izveden dogodek. Nastop Slovenije je bil izvrsten in poživljajoč tako za knjižni sejem kot samozavest slovenskih avtoric in avtorjev. Da bomo lahko ocenili, kako uspešen je bil v smislu prepoznavnosti, bo treba pa še nekoliko počakati.

Razstavo *In kaj se je zgodilo potem?* je v sodelovanju z Javno agencijo za knjigo RS pripravil Center ilustracije. Oblikovali sta jo arhitektki Sara&Sara (Sara Badovinac in Sara Škarica). Podobo razstave je pripravila oblikovalka Centra ilustracije Ajda Fortuna.

Člani strokovne komisije Suzi Bricelj, Marija Nabernik, Tina Bilban, Gaja Kos, Tanja Komadina in Ivan Mitrevski so izbrali 44 avtoric in avtorjev; v katalogu, ki spremlja razstavo, pa skupaj 59. Kot zanimivost omenimo več kot 20 metrov dolg stropni kolaž, ki sta ga iz ilustracij sodelujočih umetnikov in umetnic pripravili Hana Stupica in Eva Mlinar.

Na osrednjo razstavo ilustratorjev se je letos med 79 izbranimi avtorji iz 31-ih držav uvrstila Ana Maraž s *Protideževno juho* Majde Koren (KUD Sodobnost International, 2023). (op. ur.)